

OULU

Kohteen nimi:	Taskila, Letonniemi
MJ-rekisteritunnus:	
Määrittely:	Hylkylöytö, rakenneosia
Peruskartta:	2444 09 OULU
Koordinaatit:	p = 7218102, i = 3425139, z = n. 0 (hyllyn osa 16.7.) p = 7218097, i = 3425170, z = n. 0 (hyllyn osa 20.8.) p = 7218052, i = 3425196, z = n. 1-1,5 (kaaripuul 16.7.) p = 7218256, i = 3425099, z = n. 0 (pohjalauta 20.8.)

Oululainen Helge Eskelinen (Emäpuuntie 63 AS 1, 90560 OULU, p. 041 5067170, etu.suku(at)dnainternet.net) ilmoitti sähköpostitse 22.6.2010 Pohjois-Pohjanmaan museoon löytämästään puurakennelmasta, mahdollisesta vanhan laivan osasta. Löytö oli tehty linturetkellä edellisenä sunnuntaina 20.6.2011 Letonniemestä. Ilmoitusta seuranneen puhelinkeskustelun (Sarkkinen/Eskelinen) yhteydessä kävi ilmi paitsi tarkempi löytöpaikka myös se, että löytö sijaitsee osittain veden peittämänä, että sen dokumentointi olisi mahdollista ilman venettä vedenkorkeuden ollessa -10 cm tai vähemmän ja että tavattu löytö oli tukevasti paikallaan. Lisäksi sen lähistöllä oli löytäjä joskus havainnut yksittäisen veistetyyn puun, jota hän myös piti laivan osana. Löydöstä oltiin yhteydessä meriarkeologista kokemusta omaavaan Aimo Kehusmaahan, jonka kanssa sovittiin, että veden korkeuden ollessa sopiva käytäisiin paikalla katsomassa mistä ilmoituksessa olisi kyse. Tarkastus päästiin tekemään perjantaina 16.7.2010.

Löytöpaikka sijaitsee Oulun tuomiokirkosta noin 5,2 km luoteeseen Toppilansalmen pohjoispuolella Taskilan jätevedenpuhdistamon aluetta rajaavan aidan luoteiskulmasta satakunta metriä luoteeseen Letonniemen suojelualueen eteläpuolelle. Paikalle pääsee parhaiten puhdistamon koillispuolella olevalta läjitysalueelta, aidan pohjoisviertä kulkevaa umpeutunutta polkua seuraten ja kääntyen pohjoiseen läpi rantapusikon ja kaislikon. Kohde sijaitsee pienen, rannanpuolelta kaislikon rajaaman poukaman pohjoisrannalla kaislikon reunassa (kuvat 1-3). Poukama, samoin kuin poukaman merenpuoli varsin pitkälle, vaikutti tasaisen matalalta. Paikoin pehmeässä hiekkapohjassa oli matalan veden aikaan pinnan yläpuolelle ulottuvia kiviä.

Ensimmäisellä käynnillä 16.7. hyllyn osa paikannettiin ja dokumentoitiin yhdessä Aimo Kehusmaan kanssa. Toisella käynnillä 20.8. rakenteesta sahattiin näyte puulustoajoitusta varten. Tuolloin hyllyn osan todettiin siirtyneen noin 40 metriä itään kauemmas vesirajasta syvemmälle kaislikkoon. Kohdetta etsittäessä tavattiin sen ensi käynnillä mitatusta paikasta noin 150 metriä pohjoiseen vielä yksi lauta (kuva 7), joka mahdollisesti on peräisin samaisesta hyllyn osasta. Lautta oli noin 6 metriä pitkä ja se kaartui vastaavalla tavalla kuin myöhemmin kuvattavaksi tulevat hyllyn osassa olleet laitimmaisiet laudat. Toisena erillisenä rakenneosana tavattiin 20.8. läheltä puhdistamon aitaa yksittäinen tukki, ilmeinen runkokaari (kuva 8). Sen pituus oli 281 cm. Kaaren paksuus kaarevassa päässä oli 25 cm ja leveys 25 cm, puolivälissä paksuus oli 20 cm ja viistotussa suorassa päässä paksuus oli 12 cm ja leveys 20 cm. Lautojen kiinnitykseen on käytetty puutappeja.

Hylyn osan pituus oli noin 9,5 metriä ja suurin leveys hieman alle neljä metriä (LIITE 1: Mittaus- ja luonnospirros 1, kuvat 1-3). Kyseessä on tasasaumaisen aluksen pohjan peräosan oikea puoli. Rakenteesta oli säilynyt viisi pohjatukkia, joissa yhä oli kiinni kahdeksan ulkolautaa. Lautojen välistä puuttui kolme lautaa. Säilyneestä köliä lähimmästä laudasta (piirroksen lauta 2) lukien puuttuvat laudat olivat toinen, neljäs ja kahdeksas. Köliä lähin säilynyt lauta on alkuperäisen pohjalaidoituksen toinen lauta kölistä lukien; piirroksen laudat on numeroitu niin, että numero yksi on lähinnä köliä ollut, nyt puuttuva lauta (puuttuvien lautojen numero on piirroksessa merkitty suluissa). Säilyneen laidoituksen suurin leveys oli noin 220 cm. Lähinnä keskilinjaa oleva lauta oli jokseenkin suora. Mitä ulompana keskilinjasta laudat ovat, sitä voimakkaammin kohti keskilinjaa kaartuviksi ne oli toisesta päästään veistetty ja sitä pitemmälle ne ulottuivat. Siinä päässä missä laudat kaartuivat, ne muodostivat päältä katsoen kohti keskilinjaa laskevan viiston linjan, jonka pituus lautojen ulkopäitä pitkin mitattuna oli 170 cm (kuva 3). Rakenteessa olleiden lautojen pituus vaihtelee 661–894 cm välillä, lautojen leveys on 20–24 cm ja niiden paksuus 5–6 cm. Lautojen pituudet lueteltuna alkaen lähinnä keskilinjaa olevasta ovat 725 (lauta 2), 858 (lauta 4), 683 (lauta 6), 894 (lauta 7), 791 (lauta 8), 985 (lauta 10), 788 (lauta 11) ja 661 (lauta 12) cm. Lautojen materiaaliksi todettiin mänty.

Laudat olivat kiinni viidessä säilyneessä pohjatukissa, jotka pitivät rakennetta koossa. Pohjatukeista keskimmäisen (tukki III) pituus oli 373 cm ja se ulottui aluksen keskilinjan / kölin puolella noin metrin ulommalle kuin muut. Tämän laidoituksen yli ulottuvan tukin osan alapinnassa oli kaksi pituussuuntaan nähden poikittaista uurtoa, joiden välinen etäisyys on 43 cm (piirros 2, kuva 4). Uurtojen vastakkaisella puolella, pohjatukin päällä uurtojen puolivälissä oli läpi tukin ulottuva reikä, joka halkaisijaltaan oli suurempi kuin lautojen kiinnityksessä käytettyjen puutappien reiät. Kyseessä on todennäköisesti aluksen kölin kiinnityksestä kertova reikä. Näin tukin poikkiuurrot olisivat olleet kölin molemmin puolin, jolloin ne olisivat ajateltavissa aluksen pohjalla olleiksi vesirei'iksi. Lähempänä tukin päätä olleen, siis perästä katsottuna oletetun kölin vasemmanpuoleisen, poikkiuurteen puoleinen tukin pää oli alaosaltaan veistetty viistoksi liitosta varten. Viistouksen puolimaissa oli matala pykällyys ja viistouksen läpi oli kolme tappireikää yksinkertaista lapaliitosta varten. Tämän pisimmän pohjatukin leveys oli 25–26 cm ja korkeus 23–26 cm. Muiden pohjatukkien mitat perimmäisestä eli lähinnä mainittua viistoa linjaa olleesta tukista alkaen olivat 257 x 22 x 22 (I), 260 x 20–21 x 21–23 (II), 254 x 22–23 x 18–22 (IV) ja 271 x 17–19 x 19–20 (V) cm. Keskimmäisen tukin viistoa päätä vastaava liitosviiste oli myös lähinnä aluksen keulaa sijainneissa tukissa (V). Muiden tukkien päät aluksen keskilinjan puolella oli sahattu jyrkästi viistoon, lähes pystyyn. Lähinnä perää olleessa tukissa I oli veiste pystysuuntaista liitosta varten (kuva 5). Näytteeksi valittiin pohjatukin IV keskilinjan puoleinen pää (kuvassa 2 pisimmälle oikealle ulottuvan pohjatukin edessä). Aluksen laidanpuoleiset eli kylkikaarien puoleisten tukkien II-V päät oli veistetty alapuoleltaan viistoiksi, mutta selvästi lyhyemmältä matkalta kuin kaksi edellä kuvattua. Pohjatukin I laidan puoleisessa päässä oli ilmeisesti ollut samantapainen liitos kuin sen toisessakin päässä.

Laudat oli kiinnitetty pohjatukkeihin puisilla vaarnoilla, rautatapeilla ja nauloilla (kuva 6). Nauvoja oli käytetty runsaasti etenkin lautojen päissä. Valtaosa kiinnityksestä oli tehty nauloin ja puutapein, joista osa oli vielä paikallaan, myös muutamia rautatappeja oli käytetty. Pohjatukeissa tapit ja naulat olivat jokseenkin suorassa linjassa. Laudat oli kiinnitetty kuhunkin pohjatukkiin rinnakkain olleilla puutapilla ja naulalla. Lautojen pituussuunnassa puutapit ja naulat vuorottelivat niin että sekä naulat että puutapit muodostivat toisiinsa lomittuvan siksak-linjan eli vierekkäisissä pohjatukeissa oli aina naula puutapin vieressä ja puutappi naulan vieressä (piirros 1). Tappi- ja naularivien perusteella lautojen säilyneellä pituudella on ollut kaikkiaan 19 pohjatukkia, joista siis viisi oli vielä jäljellä. Lähellä perää kiinnikerivit kääntyvät lautojen päiden mukaisiksi viistoiksi riveiksi. Kiinnikkeinä tässä

osassa on käytetty nauvoja. Pisin keskimmäisenä ollut pohjatukki oli tapitettu lujimmin läpi ulottuneilla puutapeilla. Lähinnä perää olleiden tukkien (I-II) dokumentointi havaittiin raporttia laadittaessa näiltä osin puutteelliseksi.

Kun säilyneessä hyllyn osassa on puolet pohjan leveydestä, voidaan aluksen leveyden arvioida olleen noin kuusi metriä. Kun kyseessä näyttäisi olevan alueella yleisesti käytetty talonpoikais- eli maalaispurjehduksessa käytetty niin kutsuttu peräpohjalainen jähti, voidaan aluksen kokonaispituuden arvioida olleen kahdenkymmenen metrin vaiheilla.

Pohjatukin IV kölin puoleinen pää katsottiin sopivaksi puulustoajoitusta varten. Näyte käytiin sahaamassa 20.8.2010. Näyte ajoitettiin Joensuussa Itä-Suomen yliopiston Dendrokronologian laboratoriossa. Pohjatukki on kaadettu 1–20 vuotta vuoden 1842 jälkeen eli noin vuosina 1843–1860 (ks. liitteenä oleva ajoituseloste). Tulos viittaisi siihen, että hylky on jostain 1800-luvun puolimaista. Pohjatukin puuksi varmistui mänty, joka mahdollisesti olisi alun perin kasvanut Kaakkois-Suomessa. Tarkastuksen yhteydessä myös lautojen todettiin olevan mäntyä.

Oulun Hahtiperän satama mataloitui maannousun myötä ja 1700-luvun alussa pohdittiin paitsi uuden sataman paikkaa myös kaupungin siirtoa. Vuonna 1724 Oulujoki yllättäen avasi uuden väylän avomerelle synnyttäen Toppilansalmen. Salmea käytettiin kulkureittinä vanhaan satamaan mutta suojaisuutensa vuoksi se soveltui mainosti myös uudeksi satamaksi. Sitä mistä hylky löytöpaikalleen oli kulkeutunut, ei luonnollisestikaan voida tietää, mutta sen ajoittuu aikaan, jolloin kaupungin satama oli jo pitkään ollut Toppilansalmessa. Mahdollista on, että kyseessä on vanhuuttaan sataman läheiselle matalikolle hylätty jähti.

Kohde tarkastettu 16.7.2010, näyte haettu 20.8.2010

Aiemmat tutkimukset: -

Kuvat: PPM DG VH 5:2010:42:01-48

Liitteet: Zetterberg, P. & Zetterberg, T., 2011. Oulun Taskilan Letonniemen hyllyn pohjatukin iänmääritys, dendrokronologinen ajoitus FIO5001. Itä-Suomen yliopisto Joensuu, Luonnontieteiden ja Metsätieteiden tiedekunta, Metsätieteiden osasto, Dendrokronologian laboratorio, ajoituseloste 382: 1-2.

Kartta: Peruskarttaote 2444 09 OULU

Piirros: Mittaus- ja luonnospiirros (piirros 1 Mk 1:50 ja piirros 2 Mk 1:25)
Kuvat: Kuvaliitteet (4 sivua)

Oulussa 13.7.2011

Mika Sarkkinen
tutkija
Pohjois-Pohjanmaan museo

OULU, Taskila, Letonniemi

Hyllyn osan löytöpaikka.

2444 09 OULU (p. 1989, huom. kartan lahti kasvanut umpeen)

A p = 7218102, i = 3425139, z = n. 0 (hyllyn osa 16.7.)

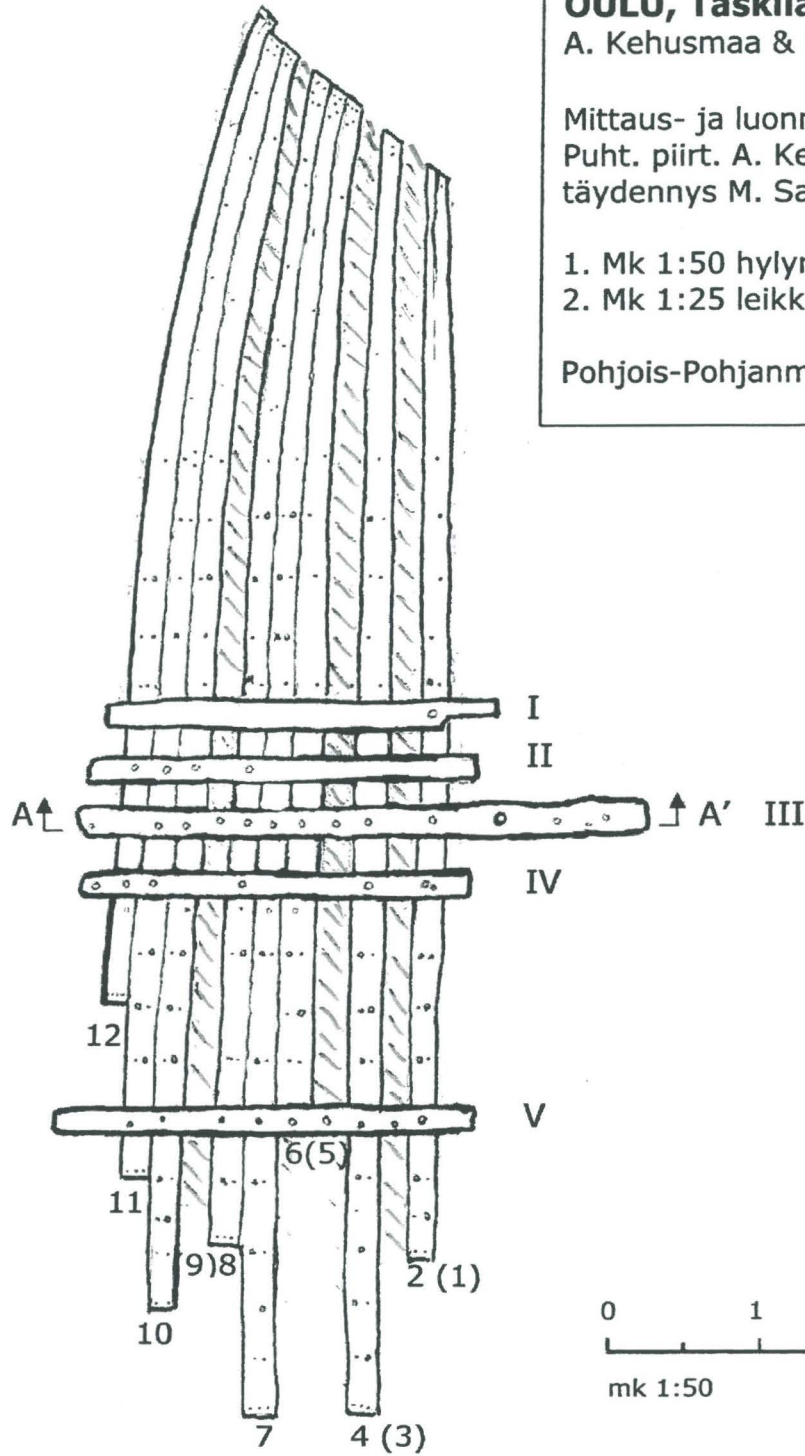
B p = 7218097, i = 3425170, z = n. 0 (hyllyn osa 20.8.)

C p = 7218052, i = 3425196, z = n. 1-1,5 (kaaripuu 16.7.)

D p = 7218256, i = 3425099, z = n. 0 (pohjalauta 20.8.)

Tark. 2010 A. Kehusmaa & M. Sarkkinen

1.

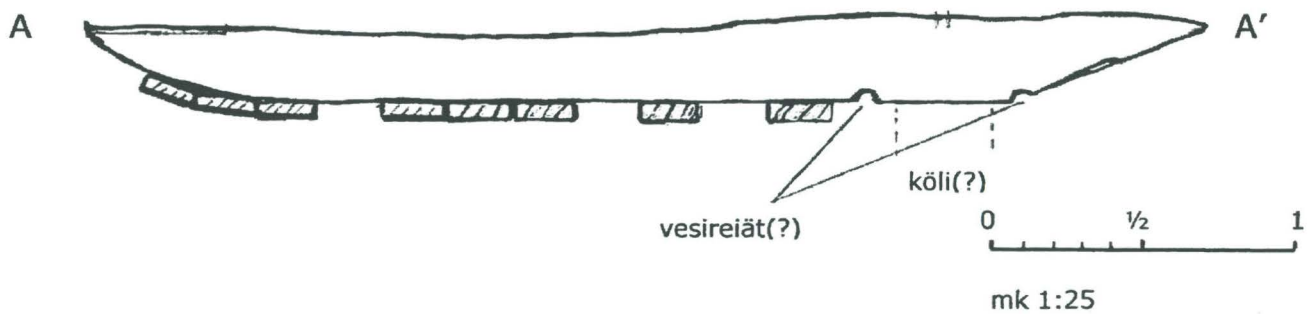
OULU, Taskila, Lettoniemi
A. Kehusmaa & M. Sarkkinen 2010

Mittaus- ja luonnospirros: 16.7.2010
Puht. piirt. A. Kehusmaa 8/2010 ja
täydennys M. Sarkkinen 7/2011

1. Mk 1:50 hylynosa
2. Mk 1:25 leikkaus

Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu

2.

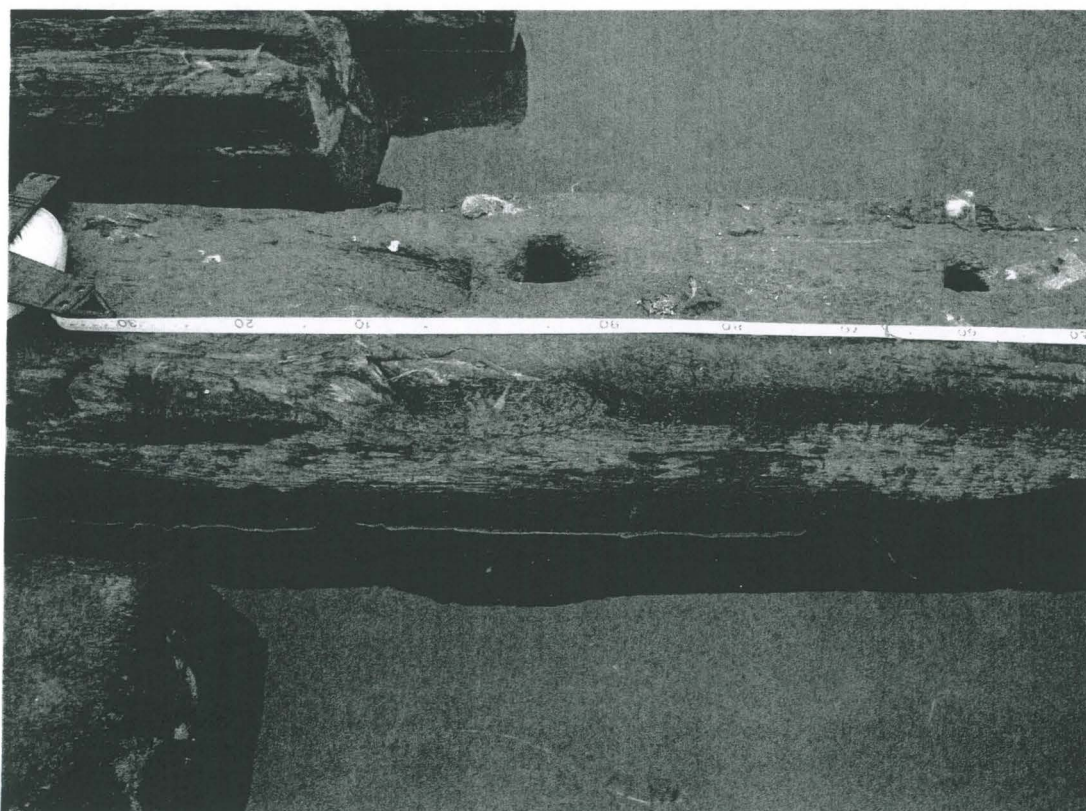
Kuva 1. Kohde rantavedessä 16.7.2010, takana Taskilan jätelaitos, hylyn osan luona Aimo Kehusmaa (PPM DG VH 5:2010:42:01).

Kuva 2. Hylyn osa etuasemmalta 16.7.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:04).

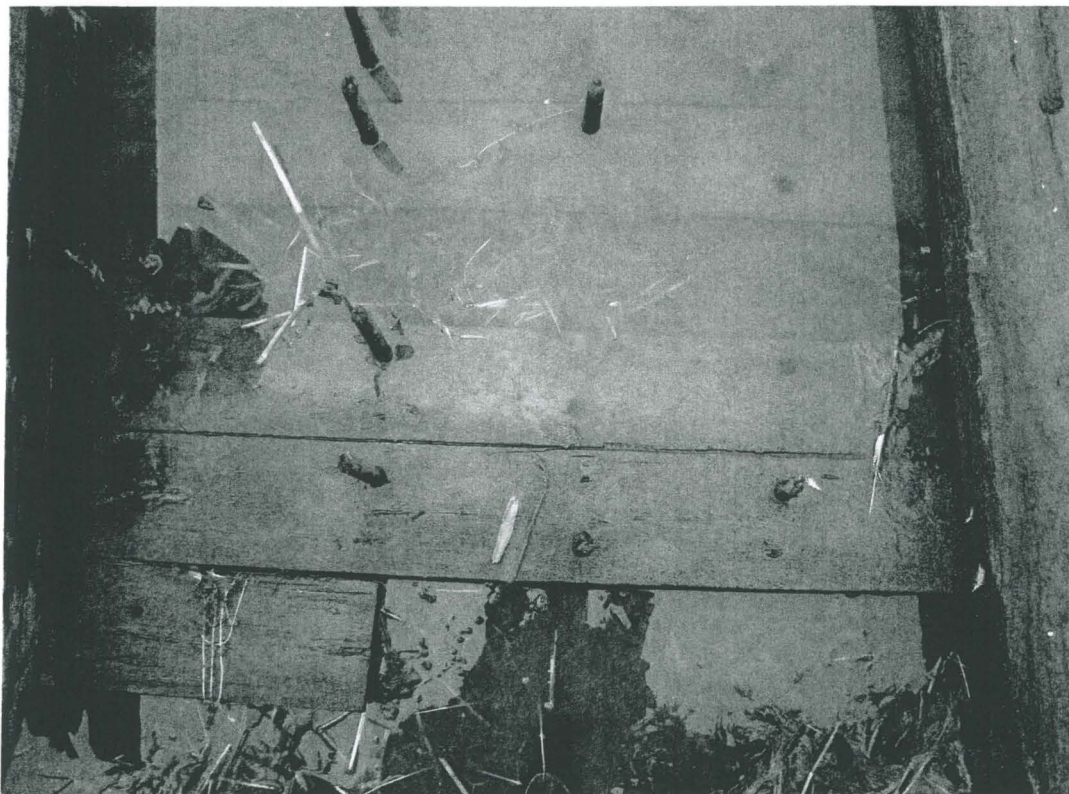
Kuva 3. Hylyn osa perästä päin 16.7.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:06).

Kuva 4. Pohjatukin III kölipään vesireikäuurrot alapinnassa ja yläpinnassa niiden

Kuva 5. Pohjatukin I kölipuolen pää 20.8.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:19).

Kuva 6. Tapitusta ja nauлаusta pohjatukkien IV ja V välillä 16.7.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:33).

Kuva 7. Yksittäinen ulkolauta 20.8.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:36).

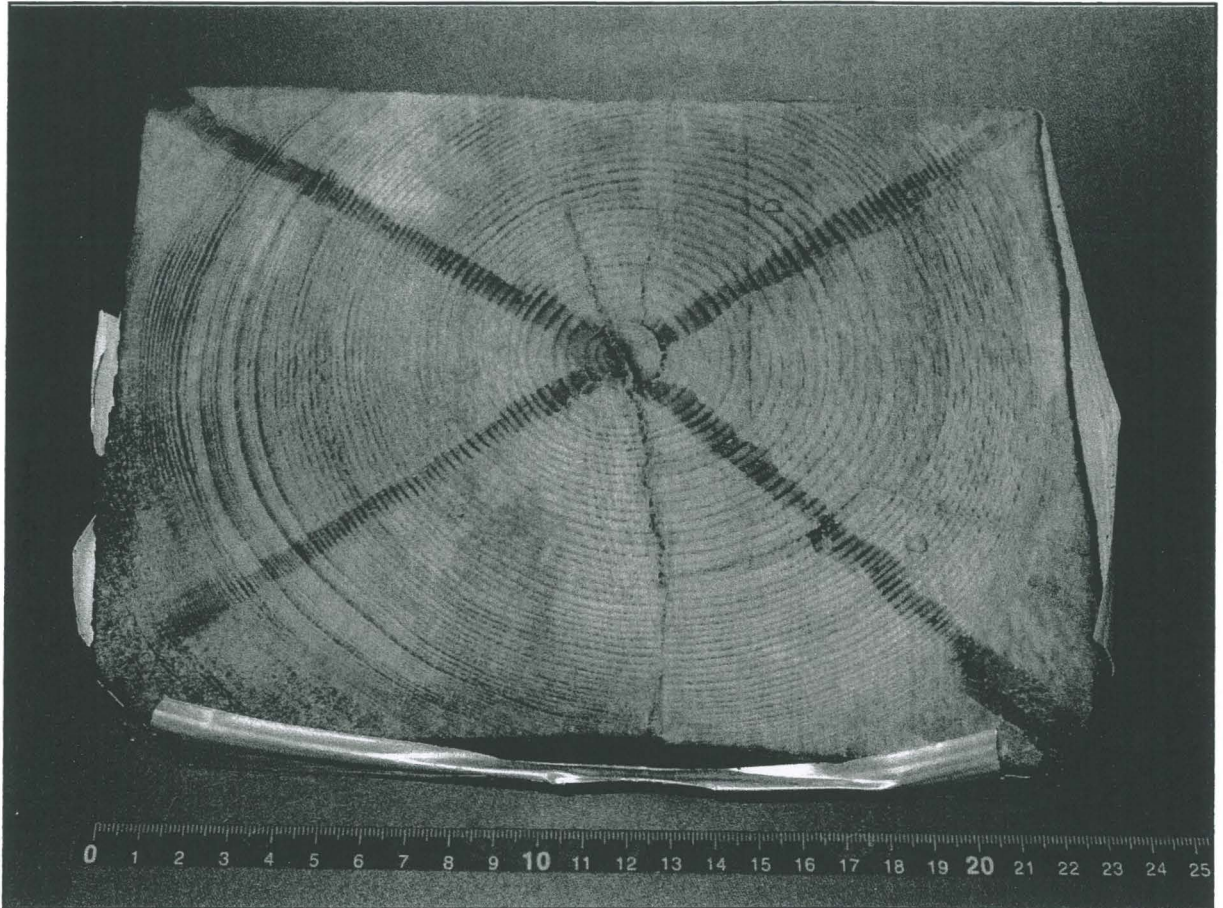

Kuva 8. Yksittäinen runkokaari päältä 16.7.2010 (PPM DG VH 5:2010:42:37).

DENDROKRONOLOGIAN LABORATORIO
METSÄTIETEIDEN OSASTO
LUONNONTIETEIDEN JA METSÄTIETEIDEN TIEDEKUNTA
ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, JOENSUU

Dendrokronologinen ajoitusnäyte Letonniemen hylyn rakenneosasta.

Oulun Taskilan Letonniemen hylyn pohjatukin iänmääritys, dendrokronologinen ajoitus FIO5001. Dendrokronologian laboratorion ajoitusseloste 382.

Pentti Zetterberg & Teija Zetterberg

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, JOENSUU Luonnon- ja metsätieteiden tiedekunta Metsätieteiden osasto	DENDROKRONOLOGIAN LABORATORIO
--	--------------------------------------

PUULUSTOAJOITUKSEN SELOSTE	N:o 382	Näytteet: FIO5001
Kohde: hyllyn rakenneosaa, pohjatukki		Tunnus: FIO50

Paikka: Taskila Letonniemi		Kunta: Oulu
Työn tilaaja: Pohjois-Pohjanmaan museo, museonjohtaja Pasi Kovalainen		Tilaus: 3.9 .2010
Näytteenotto: Mika Sarkkinen	N-lkm ^o : 1/1	Näytteiden säilytys: Dendrokronologian laboratorio
Puulajianalyysi: Pentti Zetterberg	Lustomittaus: Teija Zetterberg	Ajoitus: Pentti Zetterberg

N:o	Sijainti kohteessa: ¹	Sp. ²	lkm.	mean	s.d.	a.c.	m.s.	Vuodet	Pt. ³	Puun kaatoaika ⁴
01	pohjatukki	1	125	111.7	82.1	.936	.171	1718-1842	3B	1-20 vuotta 1842:n jälkeen

Lausunto: Pohjois-Pohjanmaan museon Oulun Taskilan Letonniemen hyllyn tutkimuksissa esiin tulleesta pohjatukista otettiin näytepala dendrokronologista iänmäärittystä varten. Kappaleen otti arkeologi Mika Sarkkinen. Kappaleesta sahattiin Dendrokronologian laboratoriossa poikkileikkausnäyte, jonka pintaan preparoiduilta neljältä mittauslinjalta vuosilustot mitattiin Kutschenreiter Digitalpositiometer -lustomikroskoopilla ytimeistä puun ulkopintaan millimetrin sadasosan tarkkuudella. Näytteestä tehtiin myös puulajin määrittys, jonka mukaan näyte on männystä (*Pinus sylvestris* L.). Mittausarjojen tilastolliset tunnusluvut on esitetty yllä (lkm. = lustolukumäärä, mean = keskipaksuus, s.d. = keskihajonta, a.c. = 1-asteen autokorrelaatio ja m.s. = keskiherkkyys). Pt.-sarakeessa 3B tarkoittaa mantopuuta. Näytteen kaatoajankohdan määrittystä varten lustosarjoja verrattiin (ristiinajoitus) Dendrokronologian laboratoriossa laadittuihin männyn absoluuttisiin lustokalentereihin sekä kaikkiin Dendrokronologian laboratorion arkistossa oleviin iältään tunnettujen mäntynäytteiden lustosarjoihin koko Suomen ja lähialueiden alueelta.

Ristiinajoituksen tulokset:

Näytteessä FIO5001 (ks. kansikuva) on 125 vuosilustoa, mikä on riittävä määrä ehdottoman varman ajoituksen tekemiseksi. Mittauskelpoiset vuosilustot kattavat ajanjakson 1718-1842. Pohjatukin pinta on kahdelta särmältään veistänyt. Alkuperäinen kuorenlainen pinta ei kuitenkaan ole jäljellä, koska särmät ovat kuluneet/lahonneet. Puuttuvien vuosilustojen määrä voidaan arvioida säilyneen mantopuukerroksen paksuuden perusteella. Kerroksen paksuus on n. 30 mm. Puuttuvien vuosilustojen määrä on todennäköisesti melko vähäinen, korkeintaan 20 kpl. Kyseisen puun kaatoajankohta voidaan näin ollen rajata aikavälille 1843-1860.

Letonniemen hyllyn pohjatukin lustosarjan vertailu referenssiaineistoihin antoi vahvat viitteet siitä, että puu on alunperin kasvanut eteläisessä Suomessa. Parhaiten lustosarja sopii Kaakkois-Suomesta tutkittuihin referenssiaineistoihin. Sitovaa alkuperäalueen määrittystä ei kuitenkaan yhden näytteen perusteella voida tehdä, vaan aineistoa tulisi olla vähintään viidestä lisänäytteestä.

Joensuussa 18.4.2011

 Pentti Zetterberg
 Dendrokronologian laboratorion esimies

Viittausohjeet:	Zetterberg, P. & Zetterberg, T., 2011. Oulun Taskilan Letonniemen hyllyn pohjatukin iänmäärittys, dendrokronologinen ajoitus FIO5001. Itä-Suomen yliopisto Joensuu, Luonnontieteiden ja Metsätieteiden tiedekunta, Metsätieteiden osasto, Dendrokronologian laboratorio, ajoitusseleoste 382: 1-2.
------------------------	--

Yhteystiedot:	Dendrokronologian laboratorio, Metsätieteiden osasto, Luonnontieteiden ja Metsätieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto, PL 111, 80101 JOENSUU. Käyntiosoite: Yliopistokatu 7, rakennus Y9 (Borealis). Sähköposti: pentti.zetterberg@uef.fi , Internet: http://wanda.uef.fi/penttizetterberg
----------------------	--